

Hva mistet vi da Hunn kirke ble revet i 1881?

Gjøvik fikk ny kirke i 1882 som følge av ønske fra garvermester og bryggerieier Ole Forseth (f. 1799) som døde i 1880. Faren Nils Forseth (f. 1773) var fra Ås i Vardal og hadde overtatt Forseth i Gausdal i 1807. Ole Forseth hadde tjent seg en formue på industrivirksomhet i Kristiania og han ønsket at noe av disse pengene skulle benyttes til ny kirke på Gjøvik. Oles datter Julie (f. 1842) var gift med Martin Engelhardt Hoff som virket som sakfører i Gjøvik og det var da dette ekteparet som ga pengene til Gjøvik kommune for bygging av kirke. Et vilkår for denne gaven var at den eksisterende Hunn kirke som Gjøvikenserne sognet til skulle rives slik at materialene kunne benyttes til nybyggingen.

De Philske kirker

Abraham Pihl som var sogneprest i Vang på Hedmarken har fått sitt navn knyttet til flere kirker: Vang (1810), Hunn (1821), Åmot (1823) og Jevnaker (1834). Pihl skal ha utformet Vang kirke og stått for byggingen av denne og han skal også ha laget en modell i tre for bygging av de øvrige kirkene. Hunn kirke ble revet i 1881 mens Åmot og Jevnaker står, formodentlig slik som de ble bygget.

Alt tyder på at Hunn kirke var nærmest identisk lik nåværende Åmot kirke i Torpa: Innvendig må disse kirkene ha vært like med Jevnaker kirke. Utvendig har Jevnaker kirke klokketårn over inngangspartiet (i likhet med Vang kirke) mens Åmot og Hunn har midtstilt tårn. Når det gjelder grunnplan viser oppmålingstegninger at Åmot og Jevnaker er helt like. Interiøret i Åmot og Jevnaker synes å være helt likt med galleriene og alterpartiet som dominerende elementer. Det finnes et fotografi av alterpartiet i Hunn kirke og dette viser en baldakin som bæres av fire enorme søyler i korintisk stil med prekestolalter i mellom. Forbildet for alterpartiet synes å stamme fra en katolsk kirke i sørligere deler av Europa. Påfallende nok har Åmot og Jevnaker kirker alterpartier som er prikk like Hunn kirke.

Abraham Pihl

Abraham Pihl (1756-1821) må ha vært et universalgeni i sin tid. Han vokste opp i Gausdal hvor faren og bestefaren begge var sogneprester. Han studerte teologi i København hvor han også tok fagene matematikk, mekanikk og astronomi. Helt siden middelalderen var det vanlig at presten måtte lære seg

astronomi i det dette var nødvendig for å holde rede på kalenderen og de kirkelige høytidsdagene. Pihl hadde åpenbart legning og interesse for astronomien og han hadde på oppdrag for kongen i København stillingen som astronomisk observatør i Norge i perioden 1786-1811. Til bruk i dette arbeidet laget han instrumenter som kronometer og teleskop og han var også viden kjent klokke-maker. Linser til teleskopene ble også slipt hos sognepresten i Vang. Pihl drev prestegården og engasjerte seg i utvikling av jordbruket og utstyret som trengtes. Hans engasjement på verdslige områder førte til at han ble anklaget for å forsømme sine kirkelige plikter uten at dette førte fram. Han var også arkitekt og tegnet den nye Vang kirke da denne skulle bygges opp igjen etter brannen i 1804.

Svend Aspaas

Svend Aspaas (1736-1816) har fått sitt navn forbundet med mange kirkebygg. Han innehadde stillingen som underbyggmester ved Røros Kobberværk og hadde ansvaret for murarbeidene ved bygging av Røros kirke 1779-1794. Aspaas ledet oppføringen av Sør-Fron kirke 1786-1792 men man mener at han ikke hadde ansvaret for formgivningen. For byggingen av Stor-Elvdal kirke leverte han i 1807 byggetegninger og modell. Kirken sto imidlertid ikke ferdig før i 1821, fem år etter Aspaas' død. Under bygging av Vang kirke foretok Pihl sommeren 1806 på oppdrag fra kongen en reise på vel to måneder for å foreta astronomiske oppmålinger. I denne perioden engasjerte han Aspaas til å lede byggearbeidet. Han skriver selv i kallsboken at dette skjedde "*under min Vejledning*". Svend Aspaas synes ikke å ha hatt noen framtreddende stilling ved byggearbeidet og det er usannsynlig at han kan ha utført tegningene til kirken.

Åmot kirke 1914

Kirkeordningen før 1822

Hunn var annekssogn under Vardal kirke og omfattet opprinnelig stort sett det som i dag er Gjøvik by med nærmeste omgivelser. På Braastad nordre lå det inntil 1822 også en kirke og Braastad var da også annekssogn. De gamle kirkene Hunn og Braastad var gamle og utilstrekkelige og man bestemte at annekssognene skulle slås sammen og at Hunn kirke skulle betjene hele dette området.

Etter byetableringen i 1861 vokste det fram ønske om egen kirke innenfor bygrensene. I den første tiden var det ikke økonomi til dette og man fant ingen løsning før ekteparet Hoff kom med pengene.

Innbyggerne i Gjøvik var selvfølgelig fornøyd med løsningen og det later til at det også var greit for folk i Vardal som da slapp utgiftene med å opprettholde Hunn kirke.

Utviklingen av åttekantede kirker

Mange kirker i innlandet er bygget åttekantet. Hovedmodellen er Røros kirke som sto ferdig i 1784. I Store Norske Leksikon er følgende angitt med ansvar for byggingen:

Hovedarkitekt: Peter Leonard Neumann (murmester fra Trondheim)

Byggeleder: Henning Floer (overstiger ved Kobberverket)

Murmester: Svend Aspaas (underbyggmester ved Kobberverket)

Ansvarlig for trearbeidene: Peder Ellingsen (overbyggmester ved Kobberverket)

Både Aspaas og Ellingsen hadde senere oppgaver i forbindelse med andre kirkebygg, alle åttekantede. For Røroskirken laget Ellingsen to tremodeller som grunnlag for å velge løsning. Den ene av disse eksisterer fortsatt men det er ikke den varianten som ble valgt. Det finnes også andre eksempler på at man laget tremodeller i forbindelse med bygging av kirker og det var kanskje ganske vanlig.

Gamle Hunn kirke

Jevnaker kirke på Hadeland ble innviet i 1834. I festskriftet til 150-årsjubileet for denne kirken kan vi lese følgende:

”Jevnaker kirke er en laftet tømmerkirke med åttekantet grunnplan. Det samme er tilfelle med Åmot kirke i Torpa. Forbildet for begge disse kirker er imidlertid Vang kirke, Hedmark som i 1810 ble bygget av Svend Aspaas, angivelig etter en tremodell laget av Abraham Pihl. Om denne modellen heter det bl.a. i Årsberetningen for Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring (1914 og -15) at den etter sigende var laget egenhendig av Abraham Pihl, at den var åttekantet og fullt ferdig innredet med alter, prekestol, stolestader og gallerier m.m. og at den ikke var større enn at den kunne puttes i en sekk. Denne kirkemodellen havnet så på en eller annen måte på den andre siden av Mjøsa, og etter den ble først Hunn kirke i Vardal bygget i 1821 (nedrevet i 1882), og siden kirken på Åmot i Torpa og endelig Jevnaker kirke. På grunn av likheten både i grunnplan og innredning omtales disse kirkene ofte som de Philske kirkene.”

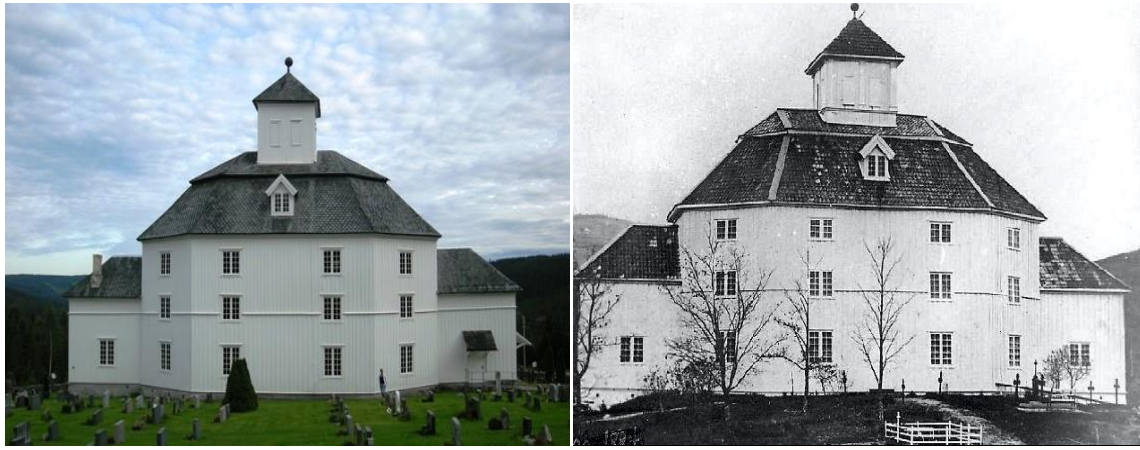
Det må hevet over tvil at Vang kirke, selv om denne er vesentlig større, har vært forbilde for Hunn kirke. Det viser seg også at kirkene Åmot og Jevnaker er presist like i grunnplan og innredning og alt tyder på at også Hunn var lik disse.

I Vardal Bygdebok utreder dr. antikvar Anders Bugge forholdene omkring byggingen av Hunn kirke: *”Høsten 1821 var kirken ferdig, en avlang, åttekantet tømmerbygning, 87 alen lang, 13,5 alen høi fra golv til gesims”.*

Videre skriver Bugge om innredningen:

”En lignende arkitektonisk opbygning har der vært i Vang kirke på Hedemarken og eksisterer der ennu i Torpa kirke i Land og Jevnaker kirke på Hadeland. Årsaken til dette er likefrem den at alle disse kirker skyldes samme arkitekt, nemlig Sven Aspås fra Røros. Den eldste av disse og forbilledet for de andre var Vangs kirke, som dog har tårn ved den ene smalsiden. Efter tradisjonen skal den imidlertid være bygget av den allsidige og for praktiske oppgaver sterkt interesserte prost Abraham Pihl.”

Det står altså mellom Aspaas og Pihl når det gjelder ansvaret for modellen til Hunn og de andre kirkene. Det er påvist at Aspaas utarbeidet tegninger og modell for bygging av Stor-Elvdal kirke og han skal ha hatt en rolle i forbindelse av en rekke andre åttekantede kirker. Selv om Aspaas døde i 1816 kan han ha laget modellen som først ble benyttet til Hunn kirke som ble påbegynt i 1818.

Når det gjelder lengden på kirken synes det helt urimelig at den skal kunne ha vært 87 alen, noe som tilsvarer 54,8 meter. En liten kikk på tomten (på nåværende Hunn kirkegård) viser at dette er helt umulig. Oppmålingstegningene for hhv. Jevnaker og Åmot viser totallengder på 35 og 36 meter og dette er mer sannsynlig lengde også for Hunn.. Ved sammenligning mellom fasadebildene av Hunn og Åmot kirker tyder alt på at forholdet mellom lengde og høyde er det samme og at plassering av vinduer er helt lik.

Jevnaker kirke avviker fra de øvrige kirkene ved den har tårn plassert i enden mens grunnplanen er lik. Denne kirken var ferdig i 1834 og var således den siste som ble bygget etter tremodellen. Modellen må da ha vært på Jevnaker til slutt og det ville vært en drøm å kunne finne denne igjen. Dette er selvfølgelig urealistisk men det er lov å gjøre et forsøk.

Hvor ble tremodellen av?

Det ble rettet en forespørsel om denne modellen til jevnakerkvinnen Kari Hensrud f. 1929. Hun kunne fortelle at hun hadde hørt om modellen og at det var lensmann Anders Ohlsen som hadde tatt seg av denne.

Den komiteen som i 1831 kom med forslag til ny kirke besto av sju av bygdens beste menn, deriblant lensmann Anders Ohlsen. Det er interessant i denne sammenheng at Anders Ohlsen ble født i en husmannsfamilie på Ringsaker i 1797 og oppfostret hos Abraham Pihl. Det kan således være en direkte forbindelse mellom Pihl og det valget som ble gjort når det gjelder Jevnaker kirkes utforming.

Hvordan så Hunn kirke ut innvendig?

Vi har sett av fasadebilder at Hunn og Åmot må vært helt like utvendig. Den tremodellen og eventuelle tegninger som har blitt benyttet må ha hatt et detaljnivå som har gjort det mulig å bygge kirkene identiske. Dette må da også gjelde innvendig og det er enkelt å konstatere at Åmot og Jevnaker er like.

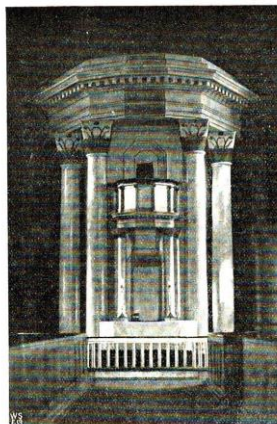

Åmot kirke

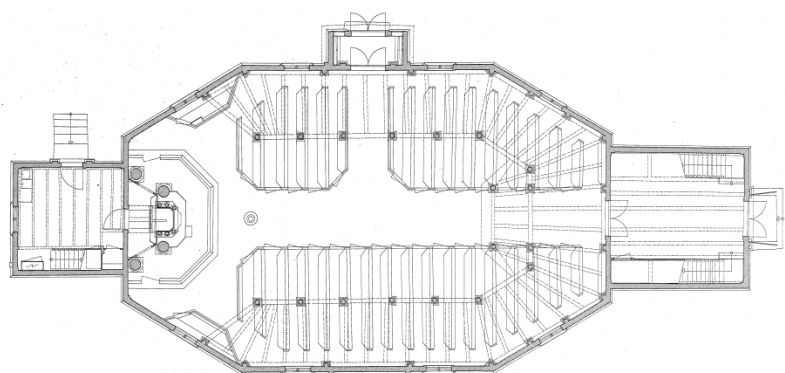
Jevnaker kirke

Det er mulig å få et glimt av interiøret i Hunn kirke ved å kikke i Vardal Bygdebok hvor det gjengitt et fotografi av alterpartiet. Om man sammenligner dette med alterpartiene i Jevnaker og Åmot er det påfallende hvor like disse er ned til detaljer som dekoren på søylekapitélene. For øvrig synes Jevnaker og Åmot å være helt like når det gjelder andre deler av interiøret.

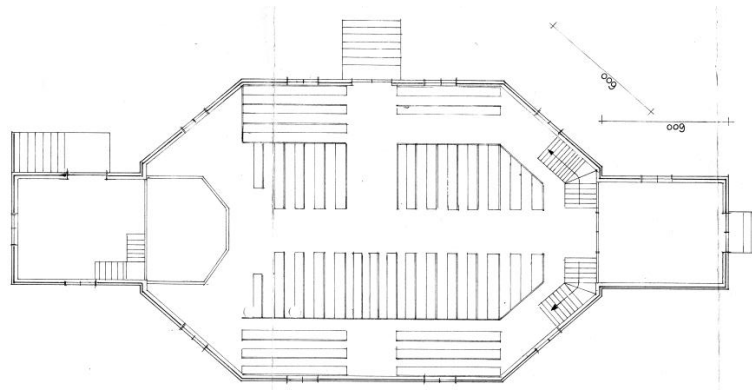

Hunn kirke

Når det gjelder planløsningen så viser oppmålingstegningene at Jevnaker og Åmot kirker er helt like.

Jevnaker kirke

Åmot kirke

Jevnaker kirke

Åmot kirke

Konklusjonen må være at om man ønsker å se hvordan Hunn kirke så ut, innvendig så vel som utvendig er det bare å besøke Åmot kirke.

Kilder

Knut Imerslund: *Abraham Pihl – prest prost og tusenkunstner*

Torgeir Lauvdal: *Vardal Bygdebok*

Hosar, Kåre: *Sør-Fron kirke. Lokal bakgrunn og impulser utenfra.*

Ottar Bergli: *Oppmålingstegninger Åmot kirke*

Ola Storsletten: *Oppmålingstegninger Jevnaker kirke*

Anders Sollien: *Åmot kirke 1823-1998*

Festskrift til Jevnaker kirkes 150 års jubileum